

**Jelena Šakotić-
Kurbalija¹**

Odsek za psihologiju,
Filozofski fakultet,
Univerzitet u Novom
Sadu

Dragan Kurbalija

Poljoprivredna škola
sa domom učenika,
Futog

**Jovana Jestrović
Ivana Mihić**

Odsek za psihologiju,
Filozofski fakultet,
Univerzitet u Novom
Sadu

¹ Adresa autora:
jelenasakotickurbalija@
ff.uns.ac.rs

Primljeno: 01. 11. 2014.
Primljena ponovna korekcija:
19. 09. 2016.
Primljena ponovna korekcija:
09. 10. 2016.
Prihvaceno za štampu:
17. 10. 2016.

**EFEKTI BRAČNOG LOKUSA KONTROLE
NA PERCEPCIJU KVALITETA BRAČNOG
ODNOSA KOD ŽENA²**

U cilju utvđivanja efekata koje na percepciju bračnog kvaliteta, kod žena, ima bračni lokus kontrole, uz praćenje efekata bračne nestabilnosti i dužine braka, ispitana je 1821 žena, starosti od 19 do 75 godina. Bračni lokus kontrole je meren Skalom doživljaja lične efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata (Perceived efficacy in solving intimate conflict scale: Fincham & Bradbury, 1987), bračna nestabilnost je izražena Indeksom bračne nestabilnosti (Marital Instability Index: Booth, Johnson, & Edwards, 1983), a percipirani kvalitet braka je meren Skalom prilagođenosti u bračnom odnosu (Dyadic Adjustment Scale – DAS: Spanier, 1976). U obradi prikupljenih podataka, primenjene su četiri hijerarhijske regresione analize, u kojima su kriterijske varijable bile subdimenzije kvaliteta bračnog odnosa: konsenzus, dijadno zadovoljstvo, afektivno-seksualna usaglašenost i kohezivnost. U cilju kontrole uticaja prediktorskih varijabli, u analizu je u prvom koraku uključena dužina braka, u drugom bračana nestabilnost, a u trećem koraku je ispitano odnoš bračnog lokusa kontrole i pojedinačnih dimenzija kvaliteta braka. Na osnovu dobijenih rezultata možemo zaključiti da je doživljaj lične efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata, kod žena, dobar pokazatelj prvenstveno stepena njihovog zadovoljstva brakom, ali i njihove procene stepena slaganja sa bračnim partnerom po pitanjima koja su od značaja za svakodnevno funkcionisanje. S druge strane, na osnovu procene bračnog lokusa kontrole u manjoj meri možemo zaključivati o bračnoj kohezivnosti i stepenu afektivno-seksualne usaglašenosti supružnika. Procena bračne nestabilnosti povećava stepen razumevanja različitih aspekata kvaliteta braka, dok je doprinos samog vremena koje su supružnici proveli u braku, iako statistički značajan, praktično zanemariv.

Ključne reči: bračni lokus kontrole, bračna nestabilnost, broj godina u braku, kvalitet braka

² Istraživanje prikazano ovim radom predstavlja deo projekta „Efekti egzistencijalne nesigurnosti na pojedinca i porodicu u Srbiji“, koji finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije (DN179022). Podaci prikupljeni na istom uzorku ispitanika (ili manjem delu ovog uzorka) su korišćeni i u radovima navedenim u Dodatku A.

Prema rezultatima nekih istraživanja (npr. Glenn & Weaver, 1981), zadovoljstvo bračnom relacijom značajno utiče na opšte životno zadovoljstvo, i to u većoj meri od posla i karijere. Pored toga, neki autori (npr. Hawkins & Booth, 2005), ukazuju da kod onih koji su u nesrećnim brakovima postoji veći distress nego kod onih koji procenjuju svoje brakove zadovoljavajućim. Bračni distress i nestabilnost imaju negativne posledice na fizičko i emocionalno blagostanje, kako supružnika (Bloom, Asher, & White, 1978), tako i njihove dece (Grych & Fincham, 1990). Caughlin i Vangelisti (Caughlin & Vangelisti, 2006), sumirajući rezultate velikog broja istraživanja, zaključuju da su nerazrešeni konflikti povezani sa partnerskim nezadovoljstvom, a da imaju negativne uticaje i na decu, podjednako kao na supružnike (Guerrero, Andersen, & Afifi, 2011). Rezultati nekih istraživanja ukazuju na mogućnost da se negativni efekti bračnih konflikata održe čak i do godinu dana, te da pod dejstvom bračnih konflikata roditelji i prema deci ispoljavaju hostilnost (Harold, Fincham, Osborne, & Conger, 1997). Pored navedenog, utvrđeno je da spoljašnji lokus kontrole, odnosno nizak doživljaj lične efikasnosti u rešavanju konflikata, kod žena, ostvaruje značajnu povezanost sa njihovim kasnijim razvojem depresije (Dimitrovsky & Schapira-Beck, 1994).

U skladu s navedenim, bračni kvalitet i zadovoljstvo bračnom relacijom su u fokusu istraživanja poslednjih decenija, a jedna od tema ovih istraživanja su i efekti uzroka koje supružnici pripisuju svom i partnerovom ponašanju u bračnoj relaciji na kvalitet iste (Bradbury & Fincham, 1990). Važnost uključivanja atribucije u modele bračnog distressa demonstrirana je longitudinalnim studijama koje pokazuju da atribucije, tj. pripisivanje određenih uzroka događanjima u braku, predviđaju longitudinalne promene u bračnom zadovoljstvu (Miller & Bradbury, 1995).

Prvi istraživači koji su ispitivali povezanost između lokusa kontrole i bračnog zadovoljstva su bili Mlott i Lira (Mlott & Lira, 1977). Oni su utvrdili značajnu razliku u lokusu kontrole između muževa i žena. Pri tom, muškarci više izveštavaju o unutrašnjem, a žene o spoljašnjem lokusu kontrole. Ove rezultate su tumačili sklonošću žena da krivicu svaljuju na svoje muževe i spoljašnje faktore, što je povezano sa bračnim distressom. U jednom kasnijem istraživanju, replicirani su rezultati koje su dobili Mlot i Lira (Mlott & Lira, 1977), a pri tom je utvrđeno da je spoljašnji lokus kontrole kod žena i unutrašnji kod njihovih muževa povezan sa bračnim nezadovoljstvom kod žena (Doherty, 1981). Istraživanja pokazuju i da su najzadovoljnije svojim brakom one žene koje imaju doživljaj lične kontrole u oblasti rešavanja konflikata u njihovoj partnerskoj relaciji (Madden & Janoff-Bulman, 1981).

Nalazi istraživanja ukazuju i na to da ženina procena lične efikasnosti u rešavanju problema predviđa kasnije bračno zadovoljstvo, ali ne i procena muškaraca (Bradbury & Fincham, 1989). Pored toga, u istraživanju koje se bavilo povezanošću bračnog zadovoljstva i opšteg subjektivnog blagostanja, značajna pozitivna povezanost dobijena je kod pripadnica ženskog pola, ali ne i kod muškaraca (Cohen, Geron, & Farchi, 2009). Takođe, istraživanja sprovedena u inostranstvu

ukazuju da su žene u znatno većoj meri sklone da na bračno nezadovoljstvo reaguju zdravstvenim problemima nego muškarci (Levenson, Carstensen, & Gottman, 1993).

Što se tiče istraživanja koja su dovela u vezu lokus kontrole i stabilnost braka, njihovi rezultati pokazuju da žene u nestabilnijim brakovima imaju viši spoljašnji lokus kontrole od svojih muževa. Ove žene, generalno, faktore koji utiču na nestabilnost braka vide kao da su izvan njihove kontrole, te, u skladu s ovakvim viđenjem, mogu ulagati manje napore da spasu svoj brak (Mlott & Lira, 1977). Međutim, u ovom kontekstu je značajno imati u vidu i rezultate istraživanja sprovedenog u našoj sredini (Ruskovski, Šakotić-Kurbalija i Kurbalija, 2014), gde je ustanovljeno da izraženiju nameru da potraže profesionalnu psihološku pomoć imaju upravo žene sa spoljašnjim bračnim lokusom kontrole, u odnosu na žene sa unutrašnjim bračnim lokusom kontrole. Pri tom, nameri žena da potraže profesionalnu psihološku pomoć, pored doživljaja niske lične efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata (odnosno, spoljašnjeg lokusa kontrole), značajno doprinose i viši stepen obrazovanja, manji broj članova domaćinstva, veći mesečni prihodi u domaćinstvu i kraći bračni staž.

Uzimajući u obzir metodološke probleme koji se javljaju pri uobičajnom načinu merenja atribucija u braku, kada jedan od supružnika na jednoj ili više dimenzija procenjuje udeo sopstvene i partneove odgovornosti vezano za realne ili hipotetske događaje iz njihovog braka (Bradbury & Fincham, 1990), u ovom radu lokus kontrole ispitan je preko percepcije lične efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata. Procena lične efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata usko je povezana sa procesima atribucije u braku, na taj način da su osobe sa visokom procenom efikasnosti sklonije unutrašnjem lokusu kontrole, upornije su u pokušajima da razreše bračni konflikt i uzroke konflikata u braku uglavnom vide kao situacione. Sa druge strane, osobe koje ličnu efikasnost u rešavanju bračnih konflikata procenjuju kao nisku sklonije su da uzroke konflikata vide kao nepromenjive, lako odustaju od pokušaja da razreše konflikte i sklonije su spoljašnjem lokusu kontrole (Fincham & Bradbury, 1987).

Povezanost kvaliteta i stabilnosti braka je često istraživana i utvrđena je njihova značajna povezanost, kako u inostranstvu (videti u Čudina-Obradović i Obradović, 2006), tako i u našoj sredini (Šakotić-Kurbalija i Kurbalija, 2012; Šakotić-Kurbalija, Kurbalija, Mihić i Jestrović, 2014). Rezultati istraživanja koja su se odnosila na karakteristike braka s obzirom na bračni staž ili u odnosu na bračna razdoblja pokazuju da vremenom dolazi do značajnih promena u karakteristikama bračnog odnosa. Međutim, nalazi za celokupni bračni tok su nekonzistentni – od ustanovljenih promena u kvalitetu bračnog odnosa u obliku slova „U“, do nalaza da kvalitet bračnog odnosa ima stalnu tendenciju pada (videti u Šakotić-Kurbalija, 2013).

Rezultati transferzalnih istraživanja sprovedenih na našoj populaciji sugerišu da je trend negativne razmene relativno ujednačen kroz razvojne faze, dok pozitivna razmena konstantno opada (Mihić i Jestrović, 2016). Jednim drugim, tako-

de transferzalnim, istraživanjem sprovedenim u našoj sredini (Šakotić-Kurbalija, 2013), usmerenim na utvrđivanje karakteristika kvaliteta i stabilnosti bračnog odnosa u različitim fazama braka, ustanovljeno je da se grupe žena koje se nalaze u različitim bračnim razdobljima međusobno značajno razlikuju, i to tako što žene u svakoj narednoj bračnoj fazi percipiraju svoj bračni odnos manje kvalitetnim, a stabilnijim. Nalazi navedenog istraživanja govore u prilog pretpostavkama da percipirani kvalitet bračnog odnosa konstantno opada (posebno zadovoljstvo brakom), kako se prelazi iz jednog bračnog razdoblja u drugo, i to od početka do kraja bračnog kontinuuma (Šakotić-Kurbalija, 2013). Pored toga, u istraživanjima na našoj populaciji koja su se bavila bračnim procesima i promenama u bračnom zadovoljstvu kroz razvojne faze, ustanovljeno je da zadovoljstvo bračnom relacijom, ali i doživljeni kvalitet intimnih bračnih procesa poput seksualne razmene, zajedničkog slobodnog vremena i načina pokazivanja ljubavi, značajno pada u fazama porodice sa odraslim potomkom i porodice koja stari (Huić, Kamenov, Jelić, Mihić i Mihić, 2013; Krstić, Zotović i Mihić, 2012; Mihić i Jelić, 2012; Mihić, Mihić, Kamenov, Jelić i Huić, 2013; Velikić, 2011).

Istraživanjem u našoj sredini, koje je obuhvatilo veliki broj varijabli vezanih za ličnost bračnih partnera, ali i za stresne događaje (u bračnom odnosu i van njega), kod žena koje se nalaze u bračnom razdoblju bez dece i u fazi braka sa malom decom, utvrđeno je da su jedini zajednički prediktori svih aspekata kvaliteta bračnog odnosa i bračne stabilnosti doživljaj ženine superiornosti u odnosu na partnera i njen bračni lokus kontrole. Pri tom su ženin doživljaj superiornosti u odnosu na partnera, i njen doživljaj lične nemoći pri rešavanju bračnih konflikata izdvojeni kao značajni prediktori nezadovoljavajućeg-nestabilnog bračnog odnosa, a ženin doživljaj lične efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata i odsustvo doživljaja da vredi više od svog partnera značajni prediktori zadovoljavajućeg-stabilnog bračnog odnosa (Šakotić-Kurbalija, 2011). Takođe, istraživanjima u našem regionu je utvrđeno da su žene generalno manje zadovoljne brakom od svojih partnera (Huić i sar., 2013; Huić, Kamenov, & Mihić, 2012; Ilić, 2011; Šakotić-Kurbalija i Kurbalija, 2015), što je u skladu sa stranim istraživanjima (videti u Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Imajući u vidu da napred navedeni nalazi (Bradbury & Fincham, 1989; Cohen et al., 2009; Doherty, 1981; Levenson et al., 1993; Mlott & Lira, 1977) govore o konzistentnim polnim razlikama po pitanju bračnog zadovoljstva i bračnog lokusa kontrole, i posebno imajući u vidu nalaze da ženina procena efikasnosti u rešavanju problema predviđa kasnije bračno zadovoljstvo, ali ne i procena muškaraca (Bradbury & Fincham, 1989), da muškarci i žene pribegavaju različitim strategijama kada se suočavaju sa bračnim problemima (Bouchard, Sabourin, Lussier, Wright, & Richer, 1998; Hobfoll, Dunahoo, Ben-Porath, & Monnier, 1994), kao i to da se upravo ženino zadovoljstvo bračnim odnosom pokazalo kao prvi i najvažniji faktor koji vodi ka razvodu ili pomaže u prevenciji razvoda (Cross & Madson, 1997; Karney & Bradbury, 1995), istraživanje koje će biti prezentovano u ovom radu je bilo usmereno na populaciju žena. Za razliku od ranijeg istraživanja u na-

šoj sredini (Šakotić-Kurbalija, 2011), u kom su opisane varijable već dovedene u značajnu vezu, na populaciji žena koje su u početnim bračnim razdobljima – u bračnom razdoblju bez dece i fazi braka sa malom decom; ovaj rad obuhvata populaciju žena u svim razvojnim fazama braka, kako bi se potpunije ispitaio efekat dužine bračnog odnosa i bračne nestabilnosti na relaciju percipiranog bračnog kvaliteta i bračnog lokusa kontrole.

Primarni cilj preduzetog istraživanja predstavlja utvrđivanje značaja percipirane lične efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata, kod žena, za njihovu percepciju kvaliteta bračnog odnosa. Uvođenje varijabli vremena provedenog u braku i bračne nestabilnosti izvršeno je u cilju provere njihovog doprinosa objašnjenju veze između bračnog lokusa kontrole i kvaliteta braka. S obzirom na rezultate istraživanja braka, kod nas i u regionu, a koji govore o konstantnom opadanju bračnog kvaliteta i zadovoljstva brakom kroz razvojne faze (Huić i sar., 2013; Šakotić-Kurbalija, 2013), rezultati ovog istraživanja mogli bi pružiti uvid u bračnu dinamiku i potencijalne efekte koje ponašanje u bračnim konfliktima, odnosno opažena efikasnost u rešavanju bračnih konflikata, ostvaruje na percepciju kvaliteta bračnog odnosa, kod žena, kao i kako se ti efekti menjaju sa godinama provedenim u braku.

Metod

Uzorak

U istraživanju je učestvovalo 1821 žena, starosti od 19 do 75 godina ($AS = 38.86$; $SD = 8.94$). Ispitanice žive u bračnoj zajednici od nepunih godinu dana do 50 godina ($AS = 14.04$; $SD = 9.07$). Većina ispitanica ima decu, dok njih 14.9% živi u zajednici sa partnerom bez dece.

Instrumenti

Skala doživljaja efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata (Perceived efficacy in solving intimate conflict scale: Fincham & Bradbury, 1987). Ova skala je namenjena merenju bračnog lokusa kontrole, odnosno proceni stepena u kom supružnik veruje da ima sposobnost da reši sukobe sa svojim partnerom (npr. „Često mogu da uradim pravu stvar koja će razrešiti konflikt.“ ili „Gotovo da nemam kontrolu nad konfliktima koji se javljaju između mene i partnera.“). Skala sadrži 7 stavki uz petostepenu skalu Likertovog tipa za odgovaranje (od 1 = *potpuno netačno* do 5 = *potpuno tačno*), a viši skorovi predstavljaju percepciju veće lične efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata.

Indeks bračne nestabilnosti (Marital Instability Index: Booth, Johnson, & Edwards, 1983). Ova skala meri bračnu nestabilnost i sastoji od tri stavke, a one se odnose na razmišljanje o razvodu braka, razgovor sa prijateljima o razvodu

braka i razgovor sa partnerom o razvodu. Odgovara se potvrdno ili odrično, pri čemu se skorovi kreću u rasponu od 0 do 3. Niži skorovi ukazuju na nižu bračnu nestabilnost, odnosno na izraženiju bračnu stabilnost.

Skala prilagođenosti u bračnom odnosu (Dyadic Adjustment Scale – DAS: Spanier, 1976). DAS meri percepciju kvaliteta bračnog odnosa, a sastoji se od 32 ajtema, na koja ispitanici odgovaraju procenjujući stepen učestalosti određenih ponašanja. Prilagođenost u bračnom odnosu obuhvata 4 dimenzije funkcionalnosti braka: konsenzus (sastoji se od 13 stavki kojima se procenjuje slaganje bračnih partnera po pitanjima koja su od značaja za svakodnevno funkcionisanje: vođenje finansija, odnos prema kućnim obavezama, religiji, rekreaciji, odnos prema prijateljima, roditeljima i rođacima, životnoj filozofiji, donošenju odluka i sl.), zadovoljstvo brakom (sadrži 10 stavki koje se odnose na opšte zadovoljstvo brakom, poverenje u partnera, učestalost bračnih konflikata, stepen bračne tenzije, doživljaj međusobne netrpeljivosti i lični odnos prema budućnosti braka), afektivno seksualna usaglašenost (obuhvata 4 ajtema kojima se procenjuje stepen usaglašenosti bračnih partnera u ispoljavanju emocija i seksualnim odnosima) i kohezivnost (obuhvata 5 stavki koje se odnose na stepen bliskosti i kvaliteta komunikacije među partnerima: zajednički rad na nekom ostvarenju, smireni razgovori, podsticanje razmene ideja, zajednička interesovanja van kuće, zajednički smeh).

Procedura

Ispitivanje je sprovedeno na teritoriji Republike Srbije, u većim gradovima, ali i manjim mestima i selima. U saradnji sa stručnim saradnicima – psiholozima, uzorak je prikupljen većim delom na roditeljskim sastancima u obdaništima i školama, a ispitanice koje nemaju decu uključene su preko ginekoloških ordinacija, ili u manjoj meri preko interneta. Istraživanje je bilo anonimno, ispitanice su upitnike dobijale u kovertama, nakon čega su ih popunjavale samostalno u svojim domovima i vraćale u zatvorenim kovertama.

Rezultati

Deskriptivni pokazatelji

Osnovni parametri distribucija odgovora ispitanica za sve varijable i koeficijenti pouzdanosti za primenjene skale prikazani su u Tabeli 1.

Tabela 1
Deskriptivni pokazatelji na merenim varijablama

Varijabla	<i>AS</i>	<i>SD</i>	Raspon	Skjunis ^a	Kurtosis ^b	α
Broj godina u braku	14.04	9.07	0–50	0.60	-0.01	
Bračni lokus kontrole	27.41	5.79	7–35	-0.77	0.14	.85
Bračna nestabilnost	1.26	2.77	0–9	2.01	2.49	.87
Konsenzus (DAS)	50.52	8.64	13–65	-0.96	1.24	.90
Bračno zadovoljstvo (DAS)	41.70	6.56	10–53	-1.21	1.66	.88
Afektivno-seksualna usaglašenost (DAS)	11.58	2.01	4–14	-0.96	0.69	.65
Kohezivnost (DAS)	19.46	3.90	5–25	-1.07	0.97	.82
Ukupni skor DAS	123.52	18.65	43–156	-1.15	1.50	.95

Napomena. ^a standardna greška skjunisa = 0.05; ^b standardna greška kurtosisa = 0.11.

Kao što se može videti iz Tabele 1, distribucije svih ispitanih varijabli odstupaju od normalne distribucije. Pritom su prosečni skorovi na varijablama koje mere kvalitet braka (posebno bračno zadovoljstvo i kohezivnost) i bračni lokus kontrole pomereni u smeru viših skorova, što ukazuje na to da žene iz uzorka u proseku svoje partnerske odnose prikazuju funkcionalnim i u smislu mere kvaliteta braka, i u smislu efikasnosti rešavanja konflikata. Istovremeno, skorovi na skali potencijala za razvod su zakrivljeni ka nižim (pozitivna vrednost skjunisa), što ukazuje to da ispitanice svoje brakove u proseku percipiraju kao stabilne. Takođe, može se primetiti da su distribucije na varijablama bračna nestabilnost i bračnog zadovoljstva grupisane oko aritmetičkih sredina (pozitivna vrednost kurtosisa).

Interna konzistentnost ispitanih DAS subskala je zadovoljavajuća. Vrednost Krombahovog alfa koeficijenta je najniža za skalu afektivno-seksualne usaglašenosti, ali se to moglo i očekivati, s obzirom da se ona sastoji od samo 4 stavke.

Interkorelacije među varijablama

Kao što se može videti u Tabeli 2, sve varijable kojima je procenjivan bračni odnos su međusobno u statistički značajnoj korelaciji, jedino povezanost vremena provedenog u braku i bračna nestabilnost nije statistički značajna.

Tabela 2
Interkorelacije među varijablama

	1	2	3	4	5	6	7
1. Broj godina u braku	-						
2. Bračna nestabilnost	-.02	-					
3. Konsenzus	-.15**	-.45**	-				
4. Dijadno zadovoljstvo	-.20**	-.58**	.74**	-			
5. Afektivno-seksualna usaglašenost	-.16**	-.42**	.68**	.65**	-		
6. Kohezivnost	-.18**	-.39**	.70**	.71**	.58**	-	
7. Bračni lokus kontrole	-.15**	-.42**	.60**	.68**	.52**	.53**	-

** $p < .01$. * $p < .05$.

Međusobne korelacije varijabli prikazane u Tabeli 2, ukazuju na pravilnost da sa godinama provedenim u braku opadaju sve merene karakteristike kvaliteta braka, kao i doživljena lična efikasnost u rešavanju konflikata, dok bračna nestabilnost nije značajno povezana sa dužinom braka. Međutim, treba imati u vidu da su i statistički značajni koeficijenti korelacije niski ($r < .30$).

Možemo primetiti i da je stepen percipirane lične efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata u negativnoj korelaciji sa bračnom nestabilnošću, a u pozitivnoj korelaciji sa svim subskalama DAS skale. Takođe, subskale DAS-a su u relativno visokim i pozitivnim međusobnim korelacijama.

Efekti bračnog lokusa kontrole, potencijala za razvod i dužine braka na kvalitet bračnog odnosa

Da bi utvrdili stepen izraženosti efekata bračnog lokusa kontrole (odnosno, percipirane lične efikasnost u rešavanju bračnih konflikata), bračne nestabilnosti i dužine braka na kvalitet bračnog odnosa, primenjena je hijerarhijska regresivna analiza. Kriterijske varijable su bile subdimenzije kvaliteta bračnog odnosa: konsenzus, dijadno zadovoljstvo, afektivno-seksualna usaglašenost i kohezivnost. U cilju kontrole njihovog uticaja, u analizu je u prvom koraku uključena dužina braka, zatim bračana nestabilnost, a tek u trećem koraku ispitan je odnos bračnog lokusa kontrole i dimenzija kvaliteta braka.

Tabela 3
Rezultati višestruke regresione analize

Model	Prediktorske varijable	Konsenzus			Zadovoljstvo			Afektivno-seksualna usaglašenost			Kohezivnost		
		B	SEB	β	B	SEB	β	B	SEB	β	B	SEB	β
1	Godine braka	-.12	.02	-.13**	-.13	.02	-.18**	-.03	.01	-.15**	-.07	.01	-.16**
	R ²	.02**			.03**			.02**			.03**		
2	Godine braka	-.12	.02	-.13**	-.13	.01	-.19**	-.03	.00	-.15**	-.07	.01	-.16**
	Bračna nestabilnost	-1.55	.07	-.47**	-1.46	.05	-.59**	-.31	.02	-.41**	-.59	.03	-.40**
	R ²	.24**			.38**			.19**			.19**		
3	Godine braka	-.06	.02	-.06**	-.08	.01	-.12**	-.02	.00	-.09**	-.04	.01	-.10**
	Bračna nestabilnost	-.87	.07	-.27**	-.91	.04	-.37**	-.17	.02	-.23**	-.32	.03	-.22**
	Bračni lokus kontrole	.71	.03	.48**	.57	.02	.51**	.14	.01	.41**	.28	.01	.42**
	R ²	.42**			.59**			.32**			.33**		

** $p < .01$.

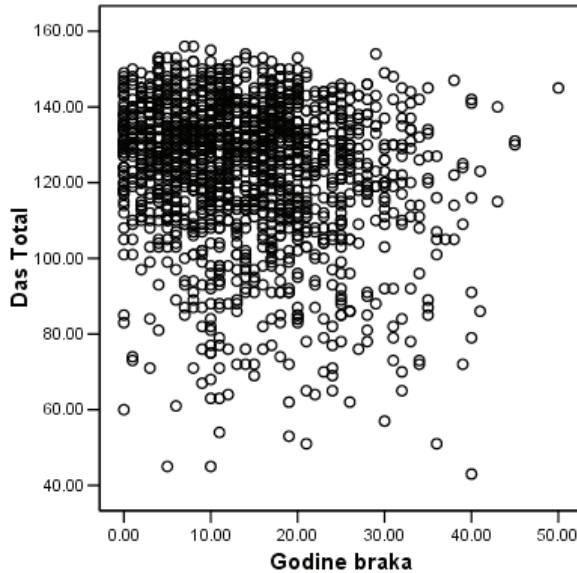
Kao što se može videti u Tabeli 3, vreme provedeno u braku je statistički značajan prediktor svih dimenzija kvaliteta braka, iako je njegova prediktivna moć mala. Zajednička varijansa dužine braka i dimenzija kvaliteta braka ujednačena je i iznosi između 2 i 3% u zavisnosti od kriterijumske varijable.

Nakon uvođenja u analizu procene bračne nestabilnosti, prediktorske varijable u najvećoj meri objašnjavaju zadovoljstvo brakom (čak 38% zajedničke varijanse), sa konsenzusom dele 24% zajedničke varijanse; dok je prediktivna moć dužine braka i potencijala za razvod nešto manje izražena u odnosu na procene kohezivnosti bračnog odnosa i afektivno-seksualne usaglašenost (19% zajedničke varijanse).

Najad, nakon uvođenja procene efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata odnos objašnjene varijanse je srazmerno povećan za sve kriterijumske varijable. Tako je uvođenjem procene bračnog lokusa kontrole u analizu procenat zajedničke varijanse prediktorskih varijabli i zadovoljstva brakom uvećan za 21% (59% zajedničke varijanse), sa konsenzusom je uvećan za 18% (42% zajedničke varijanse sa prediktorskim varijablama), a prediktivna moć bračnog lokusa kontrole je nešto manje uvećana u odnosu na procene kohezivnosti (14% uvećanja, i 33% zajedničke varijanse) i afektivno-seksualne usaglašenosti (13% uvećanja, i 32% zajedničke varijanse).

Uzimajući u obzir dobijene rezultate možemo zaključiti da je procena lične efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata (odnosno, bračni lokus kontrole) dobar pokazatelj, prvenstveno stepena zadovoljstva brakom, ali i opšteg stepena slaganja bračnih partnera po pitanjima koja su od značaja za svakodnevno funkcionisanje. S druge strane, na osnovu procene bračnog lokusa kontrole u manjoj meri možemo zaključivati o bračnoj kohezivnosti i stepenu afektivno-seksualne usaglašenosti među supružnicima. Procena bračne nestabilnosti, odnosno intenzitet razmišljanja supruge o mogućnosti razvoda braka, povećava stepen razumevanja različitih aspekata kvaliteta braka, dok je doprinos samog vremena koje su supružnici proveli u braku praktično zanemariv.

U cilju boljeg razumevanja odnosa vremena provedenog u braku i bračnog kvaliteta, taj odnos je predstavljen na Grafikonu 1.

Grafikon 1. Percepcija bračnog kvaliteta, kod žena, u odnosu na vreme provedeno u braku.

Kao što se može videti na Grafikonu 1, opšte zadovoljstvo brakom je kod većine ispitanica u prvim godinama braka relativno visoko, dok su međusobne razlike u proceni kvaliteta braka veće kod ispitanica koje su u braku provele više godina. Iako koeficijenti korelacije (Tabela 2) sugerišu trend opadanja bračnog kvaliteta u odnosu na vreme provedeno u braku, na grafikonu se može primetiti da postoji znatan broj ispitanica koje su u braku i duže od 30 godina, a svoje bračne odnose percipiraju kao visoko kvalitetne. Ovo veliko raspršenje među odgovorima ispitanica može bolje objasniti i rezultate višestruke regresione analize koji govore o tome da vreme provedeno u braku jeste značajan prediktor svih dimenzija kvaliteta braka, ali da je njegova prediktivna moć relativno mala.

Diskusija

Osnovni cilj ovog istraživanja bio je da se ispitaju efekti percirane efikasnosti u rešavanju konflikata na percepciju kvaliteta braka, kod žena, uz kontrolu efekata koji ostvaruju bračna nestabilnost i broj godina provedenih u braku. Osobe sa visokom procenom efikasnosti su sklonije unutrašnjem lokusu kontrole pri proceni pozitivnih i spoljašnjem lokusu kontrole pri proceni negativnih bračnih događaja, upornije su u pokušajima da razreše bračni konflikt i uzroke konflikata u braku uglavnom vide kao situacione. Sa druge strane, osobe koje ličnu efikasnost u rešavanju bračnih konflikata procenjuju kao nisku sklonije su da uzroke konflikata

vide kao nepromenjive, lako odustaju od pokušaja da razreše konflikte i sklonije su spoljašnjem lokusu kontrole u objašnjenju pozitivnih, a unutrašnjem lokusu kontrole u proceni negativnih bračnih događaja (Fincham & Bradbury, 1987).

Ispitivanje je sprovedeno na uzorku od 1821 žene, starosti od 19 do 75 godina koje žive u bračnoj zajednici od nepunih godinu dana do 50 godina. Ispitanice iz ovog istraživanja, u proseku, svoje brakove percipiraju kao stabilne i generalno su zadovoljne njihovim kvalitetom, a zadovoljne su i sopstvenom efikasnošću u rešavanju bračnih konflikata. Dobijeni nalazi, u prvi mah, mogu se činiti neočekivanim naročito ukoliko uzmemo u obzir podatke o stalnom padu funkcionalnosti partnerskih relacija i porastu broja razvoda poslednjih decenija (prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Ipak, jedno od mogućih objašnjenja dobijenih pozitivno zakošenih distribucija skorova na pokazateljima funkcionalnosti bračne relacije može biti i to da je učešće u sprovedenom istraživanju bilo dobrovoljno. Dakle, iako je uzorak ispitanica obuhvatio žene različitih godina, faza braka, kao i socijalnog i obrazovnog statusa, može se pretpostaviti da su ovakvi rezultati povezani i sa tim što žene iz nefunkcionalnih brakova nisu bile toliko motivisane da učestvuju u istraživanju koliko su to bile žene koje su svoje brakove percipirale kao funkcionalne u vreme ispitivanja.

Posmatrajući efekte koje prediktorske varijable ostvaruju na različite aspekte kvaliteta bračnog odnosa, vidimo da sva tri prediktora – opažena efikasnost u rešavanju bračnih konflikata, bračna nestabilnost i broj godina u braku statistički značajno doprinose svakoj od procenjivanih dimenzija kvaliteta bračnog odnosa (konsenzusu, afektivno-seksualnoj usaglašenosti, dijadnom zadovoljstvu i kohezivnosti). Uzimajući u obzir dobijene rezultate možemo zaključiti da je procena lične efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata (odnosno, bračni lokus kontrole) dobar pokazatelj, prvenstveno stepena bračnog zadovoljstva (poverenje u partnera, učestalost bračnih konflikata, stepen bračne tenzije, doživljaj međusobne netrpeljivosti i lični odnos prema budućnosti braka), ali i dijadnog konsenzusa (opšteg stepena slaganja bračnih partnera po pitanjima koja su od značaja za svakodnevno funkcionisanje poput finansija, ciljeva, provođenja zajedničkog vremena, donošenja odluka i sl.). S druge strane, na osnovu procene bračnog lokusa kontrole u manjoj meri možemo zaključivati o bračnoj kohezivnosti i stepenu afektivno-seksualne usaglašenosti među supružnicima. Procena bračne nestabilnosti, odnosno intenzitet razmišljanja supruge o mogućnosti razvoda braka, povećava stepen razumevanja različitih aspekata kvaliteta braka, dok je doprinos samog vremena koje su supružnici proveli u braku, iako statistički značajan, praktično zanemariv.

U jednom ranijem istraživanju sprovedenom u našoj sredini dobijeni rezultati sugerišu da je kod žena koje se nalaze u ranim fazama braka percipirana efikasnost u rešavanju konflikata značajan prediktor bračne funkcionalnosti (Šakotić-Kurbalija, 2011), a nalazi ovog istraživanja sugerišu da je to slučaj sa svim bračnim fazama, odnosno da bez obzira koliko dugo su u braku da bi ga percipirale kao kvalitetniji ženama je bitno da imaju doživljaj lične efikasnosti u rešavanju konflikata sa supružnikom.

Rezultati prikazanog istraživanja otvaraju značajna pitanja dinamike partnerskih odnosa, kao i činilaca koji doprinose funkcionalnosti braka. Značajni efekti koje doživljaj efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata i percipirana bračna nestabilnost ostvaruju na kvalitet bračne relacije, saglasni su sa rezultatima ranijih istraživanja u inostranstvu (Madden & Janoff-Bulman, 1981; Miller, Lefcourt, Holmes, Ware, & Saleh, 1986; Mlott & Lira, 1977). U većini njih, takođe, utvrđeno je i da se neuspešno razrešeni konflikti negativno odražavaju na zadovoljstvo brakom, njegov kvalitet i stabilnost, te da su trajni, nerešeni bračni konflikti dobri prediktori depresivnih simptoma, čak i dve godine kasnije (Mackinnon et al., 2012). Iako je ustanovljeno da, u našoj sredini, percepcija kvaliteta bračnog odnosa nije značajno povezana sa namerom da se traži profesionalna psihološka pomoć (Šakotić-Kurbalija, 2012), važno je daljim istraživanjima ispitati efekte koje bračni konflikti, bračna nestabilnost i doživljaj lične efikasnosti u rešavanju konflikata unutar partnerske relacije ostvaruju na mentalno zdravlje partnera i njihovih potomaka, ukoliko ih imaju.

Praktične implikacije

Pošto rezultati ove studije sugerišu postojanje čvrste veze između stepena efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata i bračnog zadovoljstva i kohezivnosti, kao i to da većina ispitanica u prvim godinama braka svoj odnos procenjuje kao visoko kvalitetan, dok se raspršenje među odgovorima ispitanica povećava sa godinama provedenim u braku, možemo pretpostaviti da bi rad na unapređenju kvaliteta bračnog odnosa i učenje partnera tehnikama efikasnog rešavanja konflikata u prvim godinama braka mogli blagotvorno da utiču na stepen njegovog kasnijeg kvaliteta i stabilnosti. Dobijeni rezultati mogu predstavljati podsticaj za rad predbračnih savetovaništva, u kojima bi jedna od ključnih tema bila upravo osveščivanje mogućnosti efikasnog rešavanja konflikata u partnerskim relacijama, kao i učenje veština efikasnog rešavanja konflikata. Kako rezultati prethodnih studija pokazuju, pohađanje nekog od ovakvih programa povezano je sa višim nivoima bračnog kvaliteta, nižim nivoima bračnih konflikata, kao i nižom stopom razvoda (Fawcett, Hawkins, Blanchard, & Carroll, 2010). Takođe, istraživanja pokazuju da je upravo polje rešavanja konflikata u partnerskim relacijama ono na čemu bi trebalo da se radi u okviru predbračnih edukacija, budući da značajno utiče na „dobar bračni ishod“ (Gottman, 1993). U prilog tome govore i nalazi u korist modela kontinuiteta (*Enduring dynamics model*), koji podrazumeva da se obrasci ponašanja tokom zabavljanja partnera prenose i u brak, te da će rani obrasci ponašanja predvideti dugoročni status veze, pa samim tim „dobra veza“ nagoveštava i „dobar brak“ (Huston, Niehuis, & Smith, 2001). Pored njih, Tallman i Hsiao (Tallman & Hsiao, 2004) insistiraju na značaju istraživanja na mladim bračnim parovima jer smatraju da način rešavanja problema na početku braka može imati uticaja na zadovoljstvo i trajanje braka (Leggett, Roberts-Pittman, Byczek, & Morse, 2012).

Preventivni programi predbračnog savetovanja se već duži vremenski period primenjuju u SAD-u i Zapadnoj Evropi, dok se u našoj zemlji tek od skora prepoznaje potreba za predbračnim savetovanjem kao formom preventivnog rada. Takođe, bračni distress je bio najčešći razlog traženja psihološke pomoći u SAD-u još osamdesetih godina prošlog veka (Veroff, Kulka, & Douvan, 1981), dok kod nas još uvek praktično neznatno utiče na spremnost na traženje profesionalne psihološke pomoći (Šakotić-Kurbalija, 2012), što ukazuje na potrebu osveščivanja značaja funkcionalnosti partnerske relacije, kao jednog od ključnih životnih domena, na mentalno zdravlje i razvoj u odraslom dobu. U skladu sa navedenim, prvi korak koji bi stručnjaci koji se bave radom sa parovima trebalo da preduzmu jeste informisanje populacije o značaju zdravog i funkcionalnog partnerskog odnosa za funkcionisanje para, kao i celokupno porodično funkcionisanje, ali i individualno u svim životnim domenima. Nakon informisanja, stručnjaci bi trebalo da implementiraju u svom radu programe koji se bave jačanjem komunikacijskih veština i uspešnim razrešavanjem konflikata, kao i načine održavanja zdravog funkcionisanja u svim porodičnim fazama. Ne smemo zaboraviti jednu dobru stvar, a to je da je funkcionalna komunikacija veština koja se uči, te da je uloga stručnjaka upravo razvijanje i podizanje ove veštine kod parova. S druge strane, naučnicima zainteresovanim za oblast partnerskog i porodičnog funkcionisanja ostaje da sprovede što više istraživanja čiji bi rezultati ponudili smernice za rad praktičarima.

Reference

- Bloom, B. L., Asher, S. J., & White, S. W. (1978). Marital disruption as a stressor: A review and analysis. *Psychological Bulletin, 85*, 867–894. doi:10.1037/0033-2909.85.4.867
- Booth, A., Johnson, D., & Edwards, J. N. (1983). Measuring marital instability. *Journal of Marriage and the Family, 45*, 387–393. doi:10.2307/351516
- Bouchard, G., Sabourin, S., Lussier, Y., Wright, J., & Richer, C. (1998). Predictive validity of coping strategies on marital satisfaction: Cross-sectional and longitudinal evidence. *Journal of Family Psychology, 12*, 112–131. doi:10.1037/0893-3200.12.1.112
- Bradbury, T. N., & Fincham, F. D. (1989). Behavior and satisfaction in marriage: Prospective mediating processes. *Review of Personality and Social Psychology, 10*, 119–143.
- Bradbury, T. N., & Fincham, F. D. (1990). Attributions in marriage: Review and critique. *Psychological Bulletin, 107*, 3–33. doi:10.1037/0033-2909.107.1.3
- Caughlin, J. P., & Vangelisti, A. L. (2006). Conflict in dating and romantic relationships. In J. Oetzel & S. Ting-Toomey (Eds.), *The Sage handbook of conflict communication* (pp. 129–157). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Cohen, O., Geron, Y., & Farchi, A. (2009). Marital quality and global well-being among older adult Israeli couples in enduring marriages. *American Journal Of Family Therapy, 37*, 299–317. doi:10.1080/01926180802405968
- Cross, S. E., & Madson, L. (1997). Models of the self: Self-construals and gender. *Psychological Bulletin, 122*, 5–37. doi:10.1037/0033-2909.122.1.5
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Dimitrovsky, L., & Schapira-Beck, E. (1994). Locus of control of Israeli women during the transition to marriage. *Journal of Psychology, 128*, 537–545. doi:10.1080/00223980.1994.9914911
- Doherty, W. J. (1981). Locus of control differences and marital dissatisfaction. *Journal Of Marriage And The Family, 43*, 369–377. doi:10.2307/351388
- Fawcett, E. B., Hawkins, A. J., Blanchard, V. L., & Carroll, J. S. (2010). Do premarital education programs really work? A meta-analytic study. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies, 59*, 232–239. doi:10.1111/j.1741-3729.2010.00598.x
- Fincham, F. D., & Bradbury, T. N. (1987). Cognitive processes and conflict in close relationships: An attribution-efficacy model. *Journal of Personality and Social Psychology, 53*, 1106–1118. doi:10.1037/0022-3514.53.6.1106
- Glenn, N. D., & Weaver, C. N. (1981). The contribution of marital happiness to global happiness. *Journal of Marriage and Family, 43*, 161–168. doi:10.2307/351426
- Gottman, J. M. (1993). A theory of marital dissolution and stability. *Journal of Family Psychology, 7*, 57–75. doi:10.1037/0893-3200.7.1.57
- Grych, J. H., & Fincham, F. D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin, 108*, 267–290. doi:10.1037/0033-2909.108.2.267
- Guerrero, L. K., Andersen, P. A., & Afifi, W. A. (2011). *Close encounters: Communication in relationships*. California: SAGE Publications.
- Harold, G., Fincham, F., Osborne, L., & Conger, R. (1997). Mom and dad are at it again: Adolescent perception of marital conflicts and adolescent psychological distress. *Developmental Psychology, 33*, 333–350. doi:10.1037/0012-1649.33.2.333
- Hawkins, D. N., & Booth, A. (2005). Unhappily ever after: Effects of long-term, low-quality marriages on well-being. *Social Forces, 84*, 451–471. doi:10.1353/sof.2005.0103
- Hobfoll, S. E., Dunahoo, C. L., Ben-Porath, Y., & Monnier, J. (1994). Gender and coping: The dual-axis model of coping. *American Journal of Community Psychology, 22*, 49–81. doi:10.1007/BF02506817
- Huić, A., Kamenov, Ž., & Mihić, I. (2012). *Gender differences in expressing love in marriage: stability across generations and cultures*. Paper presented at the IARR Conference, Chicago IL.
- Huić, A., Kamenov, Ž., Jelić, M., Mihić, I. i Mihić, V. (2013). Slobodno vrijeme i zadovoljstvo brakom u Hrvatskoj i Srbiji – rodne i generacijske razlike. U I. Jerko-

- vić i Ž. Kamenov (Ur.), *Vrednosti, stavovi i uloge: transgeneracijska perspektiva* (str. 7396). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Huston, T. L., Niehuis, S., & Smith, S. E. (2001). The early marital roots of conjugal distress and divorce. *Current Directions in Psychological Science, 10*(4), 116–119. doi:10.1111/1467-8721.00129
- Ilić, Lj. (2011). *Rodne razlike u izražavanju ljubavi: efekti na zadovoljstvo brakom* (Neobjavljeni diplomski rad). Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad.
- Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1995). Assessing longitudinal change in marriage: An introduction to the analysis of growth curves. *Journal of Marriage and Family, 57*, 1091–1108. doi:10.2307/353425
- Krstić, K., Zotović, M. i Mihić, I. (2012). Procesi u brakovima starih. *Primenjena psihologija, 5*, 241–257. doi:10.19090/pp.2012.3.241-257
- Leggett, D. G., Roberts-Pittman, B., Byczek, S., & Morse, D. T. (2012). Cooperation, conflict, and marital Satisfaction: Bridging theory, research, and practice. *Journal of Individual Psychology, 68*, 182–199.
- Levenson, R. W., Carstensen, L. L., & Gottman, J. M. (1993). Long-term marriage: Age, gender, and satisfaction. *Psychology and Aging, 8*, 301–313. doi:10.1037/0882-7974.8.2.301
- Mackinnon, S. P., Sherry, S. B., Antony, M. M., Stewart, S. H., Sherry, D. L., & Har- tling, N. (2012). Caught in a bad romance: Perfectionism, conflict, and depression in romantic relationships. *Journal of Family Psychology, 26*, 215–225. doi:10.1037/a0027402
- Madden, M. E., & Janoff-Bulman, R. (1981). Blame, control, and marital satisfaction: Wives' attributions for conflict in marriage. *Journal of Marriage and Family, 43*, 663–674. doi:10.2307/351767
- Mihić, I. i Jelić, M. (2012). *Ways of showing love in marriage – differences across family development stages*. Rad prezentovan na skupu 18. Dani psihologije u Zadru, Odsek za psihologiju, Univerzitet u Zadru, Hrvatska.
- Mihić, I. i Jestrović, J. (2016). Emocionalna klima u brakovima u Srbiji – razvojna perspektiva. *Teme, 40*, 381–403.
- Mihić, V., Mihić, I., Kamenov, Ž., Jelić, M. i Huić, A. (2013). Podela posla u kući kod bračnih partnera iz Srbije i Hrvatske-generacijske i rodne razlike. U I. Jerković i Ž. Kamenov (Ur.), *Vrednosti, stavovi i uloge: transgeneracijska perspektiva* (str. 97–116). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Miller, G. E., & Bradbury, T. N. (1995). Refining the association between attributions and behavior in marital interaction. *Journal of Family Psychology, 9*, 196–208. doi:10.1037/0893-3200.9.2.196
- Miller, P., Lefcourt, H. M., Holmes, J. G., Ware, E. E., & Saleh, W. E. (1986). Marital locus of control and marital problem solving. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*, 161–169. doi:10.1037/0022-3514.51.1.161
- Mlott, S. R., & Lira, F. T. (1977). Dogmatism, locus of control, and life goals in stable and unstable marriages. *Journal of Clinical Psychol-*

- ogy, 33, 142–146. doi:10.1002/1097-4679(197701)33:1+<142::AID-JCLP2270330129>3.0.CO;2-O
- Ruskovski, V., Šakotić-Kurbalija, J. i Kurbalija D. (2014). *Povezanost sociodemografskih varijabli i bračnog lokusa kontrole sa traženjem profesionalne psihološke pomoći*. Rad prezentovan na Četvrtom kongresu psihoterapeuta Srbije: Razvoj i psihoterapija. Savez društava psihoterapeuta Srbije, Beograd, Srbija.
- Šakotić-Kurbalija, J. (2011). *Karakteristike bračnog odnosa i traženje psihološke pomoći*. (Neobjavljena doktorska disertacija). Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad.
- Šakotić-Kurbalija, J. (2012). Povezanost psiholoških karakteristika braka sa namerom žena da traže profesionalnu psihološku pomoć. *Godišnjak Filozofskog fakulteta, Novi Sad, 37*, 215–226. doi:10.19090/gff.2012.1.215-226
- Šakotić-Kurbalija, J. (2013). Kvalitet i stabilnost bračnog odnosa u različitim fazama braka. *Godišnjak Filozofskog fakulteta, Novi Sad, 38*, 129–148. doi:10.19090/gff.2013.2.129-148
- Šakotić-Kurbalija, J. i Kurbalija, D. (2012). Povezanost globalnog zadovoljstva brakom, kvaliteta bračnog odnosa i bračne stabilnosti. *Psihijatrija danas, 44*, 149–159.
- Šakotić-Kurbalija, J. i Kurbalija D. (2015). *Kvalitet bračnih odnosa u Srbiji iz ženskog i muškog ugla*. Rad prezentovan na Petom kongresu psihoterapeuta Srbije: Ljubav i psihoterapija. Savez društava psihoterapeuta Srbije, Beograd, Srbija.
- Šakotić-Kurbalija, J., Kurbalija, D., Mihić, I. i Jestrović, J. (2014). Predikcija potencijala za razvod na osnovu ženine percepcije kvaliteta bračnog odnosa. *Godišnjak za psihologiju, 10(13)*, 159–168.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and Family, 38*, 15–28. doi:10.2307/350547
- Tallman, I., & Hsiao, Y. L. (2004). Resources, cooperation, and problem solving in early marriage. *Social Psychology Quarterly, 67*, 172–188. doi:10.1177/019027250406700204
- Velikić, D. (2011). *Efekti kvaliteta seksualne relacije na doživljaj ljubavi i opšte zadovoljstvo partnerskom vezom: razvojna perspektiva* (Neobjavljen diplomski rad). Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad.
- Veroff, J., Kulka, R. A., & Douvan, E. (1981). *Mental health in America: Patterns of help-seeking from 1957–1976*. New York: Basic Books.

Dodatak A

- Kozomara A., Šakotić-Kurbalija, J. i Kurbalija D. (2013). *Povezanost sociodemografskih varijabli sa doživljajem efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata*. Rad prezentovan na međunarodnom naučno-stručnom skupu Savremeni trendovi u psihologiji. Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu.
- Marković S., Šakotić-Kurbalija, J. i Kurbalija D. (2013). *Povezanost pola i broja dece sa stabilnošću i kvalitetom bračnog odnosa*. Rad prezentovan na međunarodnom naučno-stručnom skupu Savremeni trendovi u psihologiji. Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu.
- Martonoški, S., Šakotić-Kurbalija, J. i Kurbalija D. (2015). *Povezanost samoopažanja i percepcije kvaliteta bračnog odnosa kod žena*. Rad prezentovan na međunarodnom naučno-stručnom skupu Savremeni trendovi u psihologiji. Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu.
- Ruskovski, V., Šakotić-Kurbalija, J. i Kurbalija D. (2014). *Povezanost sociodemografskih varijabli i bračnog lokusa kontrole sa traženjem profesionalne psihološke pomoći*. Rad prezentovan na Četvrtom kongresu psihoterapeuta Srbije: Pripadnost i različitost integracije u psihoterapiji. Savez društava psihoterapeuta Srbije, Beograd, Srbija.
- Šakotić-Kurbalija J., Kurbalija D. i Oros M. (2013). *Kvalitet braka i potencijal za razvod kao prediktori traženja profesionalne psihološke pomoći*. Rad prezentovan na Trećem kongresu psihoterapeuta Srbije: Pripadnost i različitost integracije u psihoterapiji. Savez društava psihoterapeuta Srbije, Beograd, Srbija.
- Šakotić-Kurbalija J., Mihić I. i Kurbalija D. (2012). *Povezanost ekonomskog statusa sa kvalitetom bračnog odnosa*. Rad prezentovan na 20. Godišnjoj konferenciji hrvatskih psihologa Psihoški aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva. Hrvatsko psihološko društvo, Zagreb, Hrvatska.
- Šakotić-Kurbalija, J. (2011). *Karakteristike bračnog odnosa i traženje psihološke pomoći* (Neobjavljena doktorska disertacija). Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad.
- Šakotić-Kurbalija, J. (2012). Povezanost psiholoških karakteristika braka sa namerom žena da traže profesionalnu psihološku pomoć. *Godišnjak Filozofskog fakulteta, Novi Sad*, 37, 215–226.
- Šakotić-Kurbalija, J. (2013). Kvalitet i stabilnost bračnog odnosa u različitim fazama braka. *Godišnjak Filozofskog fakulteta, Novi Sad*, 38, 129–148.
- Šakotić-Kurbalija, J., & Kurbalija, D. (2012). Spousal approval of recreation as an indicator of marriage quality and stability. *Exercise and Quality of Life*, 4, 1–10.
- Šakotić-Kurbalija, J. i Kurbalija D. (2011). *Povezanost potencijala za razvod braka sa različitim indikatorima ekonomskog statusa*. Rad prezentovan na međunarodnom naučno-stručnom skupu Savremeni trendovi u psihologiji. Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu.

- Šakotić-Kurbalija, J. i Kurbalija, D. (2012). Povezanost globalnog zadovoljstva brakom, kvaliteta bračnog odnosa i bračne stabilnosti. *Psihijatrija danas*, 44, 149–159.
- Šakotić-Kurbalija, J., Kurbalija, D., Mihić, I. i Jestrović, J. (2014). Predikcija potencijala za razvod na osnovu ženine percepcije kvaliteta bračnog odnosa. *Godišnjak za psihologiju*, 10(13), 159–168.
- Šakotić-Kurbalija, J., Maksimović, S. i Kurbalija D. (2015). *Predikcija potencijala za razvod kod žena na osnovu sociodemografskih varijabli*. Rad prezentovan na međunarodnom naučno-stručnom skupu Savremeni trendovi u psihologiji. Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu.
- Šakotić-Kurbalija, J., Miljanović, M. i Kurbalija, D. (2014). Relacije bračnog zadovoljstva i strategija suočavanja sa stresom. *Godišnjak Filozofskog fakulteta, Novi Sad*, 39, 273–290.
- Šakotić-Kurbalija, J., Stojaković M. i Kurbalija D. (2013). *Povezanost kvaliteta bračnog odnosa sa sociodemografskim varijablama*. Rad prezentovan na međunarodnom naučno-stručnom skupu Savremeni trendovi u psihologiji. Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu.
- Šakotić-Kurbalija, J., Trifunović, B. i Kurbalija D. (2016). Efekti ekonomskog stresa na kvalitet i stabilnost bračnog odnosa. *Primenjena psihologija*, 9(3), 313-332.

Jelena Šakotić-Kurbalija

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad

Dragan Kurbalija

Agricultural school with dormitory, Futog

Jovana Jestrović Ivana Mihić

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad

EFFECTS OF MARITAL LOCUS OF CONTROL ON PERCEPTION OF MARITAL QUALITY AMONG WIVES

In order to determine the associations between marital locus of control and marital quality, and also the extent to which this association is moderated by the duration of marriage and marital instability, we examined 1821 wives, 19 to 75 years old. Marital locus of control was measured by the Perceived Efficacy in Solving Intimate Conflict Scale (Fincham & Bradbury, 1987), marital instability was measured by the Marital Instability Index (Booth, Johnson, & Edwards, 1983) and perceived quality of marriage was measured by the Dyadic Adjustment Scale – DAS (Spanier, 1976). The data were analyzed using hierarchical regression analysis. The dependent variables were four DAS subscales (Dyadic Consensus, Dyadic Satisfaction, Affective Expression, and Dyadic Cohesion), and the predictors were entered hierarchically; step 1 included duration of marriage, step 2 assessment of marital instability, and step 3 included perceived efficacy in solving intimate conflicts. The results show that the experience of personal effectiveness in solving marital conflicts among wives is a good indicator of marital satisfaction, and also of the consensus on matters of importance to marital functioning. On the other hand, marital locus of control is not as good indicator of marital cohesion and affective expression between spouses as it is the case with Dyadic Satisfaction and Consensus. Assessment of marital instability to some extent increases the understanding of different aspects of the marital quality, while the contribution of the duration of marriage, although statistically significant, is practically negligible.

Keywords: marital locus of control, marital instability, marital duration, marital quality